

18. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri
Book of Proceeding The 18th International Congress on Social Studies with Recent Research
كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي الثامن عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Editörler - المحررون - Editors

Hatem Fahd Hno - Sami Baskın

08-11 Ekim/October 2024 - Ankara/Türkiye

ISBN: 978-625-98855-6-8

Yayımlanma Tarihi (Publishing Date): 12.10.2024

Yayınevi (Publishing House): Recent Academic Studies

18. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metinleri

كتاب المتون الكاملة للمؤتمر الدولي الثامن عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية

Book of Proceeding 18th International Congress on Social Studies with Recent Research

Editörler: *Hatem Fahd Hno, Sami Baskın*

Kapak Resmi:

Arka Kapak Resmi:

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

1. Basım, Elektronik Kitap (Çevrim içi / Web tabanlı)

210 x 297 mm

Kaynakça var, dizin yok.

ISBN 978-625-98855-6-8

1. Sosyal Bilimler 2. Kongreler ve toplantılar 3. Tam Metinler

PDF yayın

Yayımlanma adresi: <https://saybildercongress.com/social/>

Recent Academic Studies

Yeni Pazar Mh. Ali Okumuş Cad. Mevlana Sitesi A Blok – Çayeli / Rize

Kongre Onursal Başkanı - Honorary President

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar - Rector of Mardin Artuklu University, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Naci Bostancı - Rector of Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye
Prof. Dr. Mounir Dhouib - Carthage University (Tunisie)

Düzenleme Kurulu / Organizing Board

Düzenleme Kurulu Başkanı - Head of the Organizing Board

Prof. Dr. Hüseyin Akyüz - Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye

Düzenleme Kurulu Üyeleri / Members of the Organizing Board

Prof. Dr. Hatem Fahad Hanoo - University of Mosul - Iraq
Prof. Dr. Muhammad Matarna - Tafila Technical University - Jordan
Prof. Dr. Najem Dhaher - Carthage University - Tunisia
Prof. Dr. Ömer Bozkurt - Mardin Artuklu University, Türkiye
Prof. Dr. Sid Ahmed Sufyan - University of Annaba - Algeria
Assoc. Prof. Dr. Gehan M. Anwar Deeb - October 6 University - Egypt
Assoc. Prof. Dr. Sami Baskın - Tokat Gaziosmanpaşa University - Türkiye
Dr. Esat Layek - Tokat Gaziosmanpaşa University - Türkiye
Dr. Said Assil - Regional Center for Education and Training Professions - Morocco
Dr. Yasser Ahmad - University of Bahrain - Bahrain

Üniversite Tarafından Bu Kongre İçin Görevlendirilmiş Düzenleme Kurulu Üyesi*

Prof. Dr. Ömer Bozkurt - Mardin Artuklu University, Türkiye

Değerlendirme Kurulu Başkanı - Head of The Evaluation Board

Prof. Dr. Hatem Fahad Hanoo - University of Mosul - Iraq

Değerlendirme Kurulu - Evaluation Board

- Prof. Dr. Abdul Rahman bin Omar bin Ahmed Al-Madkhali - Jazan University – Saudi Arabia
- Prof. Dr. Abdussamed Yeşildağ – Kırıkkale University – Türkiye
- Prof. Dr. Aggo Ali - Batna University 1- Algeria
- Prof. Dr. Ali Muhammad al-Ahmar - University of Maiduguri – Nigeria
- Prof. Dr. Belhadry Loufa - University of Abdelhamid Ben Badis, Mostaganem – Algeria
- Prof. Dr. Birgül Bozkurt - Mardin Artuklu University – Türkiye
- Prof. Dr. Boukhal Lakhdar - Salehi University Center – Algeria
- Prof. Dr. Fatih Koca – Ankara University – Türkiye
- Prof. Dr. Gehan M. Anwar Deeb - October 6 University – Egypt
- Prof. Dr. Hatice Demirbaş - Ankara Hacı bayram Veli University – Türkiye
- Prof. Dr. Hayat Kuttub - M'sila University – Algeria
- Prof. Dr. MA Hebin - Northwest Minzu University - P. R. China
- Prof. Dr. Mohamded Mohy El Din Ahmed - Minya University, Egypt
- Prof. Dr. Mujeebur Rahman - Jawaharlal Nehru University – India
- Prof. Dr. Omayma Ghanem Zidan - Egyptian cultural advisor in China – Egypt
- Prof. Dr. Ömer Bozkurt - Mardin Artuklu University – Türkiye
- Prof. Dr. Ramazan Armağan - Süleyman Demirel University – Türkiye
- Prof. Dr. Shereif Abu El Makarem - The Higher Institute of Languages in El Mansoura – Egypt
- Prof. Dr. Sherine El Shoura - Benha University – Egypt
- Prof. Dr. Şinasi Akdemir – Çukurova University – Türkiye
- Prof. Dr. Uğur Özgöker – İstanbul Arel University – Türkiye
- Prof. Dr. Yehia Kamel - Suez Canal University – Egypt
- Assoc. Prof. Dr. Mustafa Cora – Ankara Hacı Bayram University – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Talip Ayar – Ankara Hacı Bayram University – Türkiye
- Assoc. Prof. Dr. Serbüle Arpa – Ankara Yıldırım Beyazıt University – Türkiye
- Dr. Ahmed Muhammad Qadan - Al-Qasimi Academy - Palestine
- Dr. Ali bin Munawer bin Rada Al-Juhani - Tabuk University - Saudi Arabia
- Dr. Bahia Ben Sagheer - Université Abdelhamid Mehri Constantine 2- Algeria
- Dr. Faysal Arpağuş – Tokat Gaziosmanpaşa University – Türkiye
- Dr. Hasan Turgut - T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı – Türkiye
- Dr. Hassan Kassab - Ibn Zohr University, Agadir – Morocco
- Dr. İsmail Öztürk - Tokat Gaziosmanpaşa University – Türkiye
- Dr. Kerkour Mohamed - Tissemsilt University – Algeria
- Dr. Majed Abdel Aziz Al-Khawaja - University of Jordan – Jordan
- Dr. Meryem Almansouri - Zayed University – Jordan
- Dr. Moaz Abdul Latif Al-Nayef - Zayed University. Abu Dhabi - United Arab Emirates
- Dr. Mohamed Adel Amtareed - Libya
- Dr. Mohamed Faridi - Hassan I University, Settat – Morocco
- Dr. Mostafa Yahya, University Center of Nour El-Bashir El-Beidh – Algeria
- Dr. Mubaraka Saad Al-Ghariani - Libyan Authority for Scientific Research, Ministry of Higher Education and Scientific Research - Libya.
- Dr. Nur Thani - Bayero University, Kano – Nigeria
- Dr. Osama Muhammad Salous - Al-Istiqlal University – Palestine
- Dr. Sahra Khmeili - University of Badji Mokhtar, Annaba – Algeria
- Dr. Sherin Samir - October 6 University – Egypt
- Dr. Şaban Banaz - Tokat Gaziosmanpaşa University – Türkiye
- Dr. Tawfiq Abubakar - University of Bayero - Kano – Nigeria

Dr. Wessam Khairi Morsi - British University in Egypt (BUE) - Egypt
Dr. Yasia Selima - Higher National School of Political Sciences - Algeria
Dr. Yasser Ahmed Juma - Bahrain
Dr. Zahia Souissi - Higher School of Teachers Bouzareah - Sheikh Ben Mohamed Brahimi
El Meili Algerian
Dr. Zobayer Ahmed - International Islamic University Chittagong - Bangladesh
Lecturer Hadi Esmer - Tokat Gaziosmanpaşa University - Türkiye

Sekreteryä - Secretariat

Dinçer Bektaş

ÖN SÖZ

18. Uluslararası Güncel Araştırmalarla Sosyal Bilimler Kongresi, 08-11 Ekim 2024 tarihlerinde Ankara'da gerçekleşecektir. Bu kongre, Saybilder Topluluğunun organizasyonunda ve başta Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Carthage University olmak üzere çeşitli yükseköğretim kurumlarının ilmi desteği ile düzenlenmektedir. Kongreye 6 farklı ülkeden davetli konuşmacı davet edilmiştir. Aynı zamanda Türkçe, İngilizce ve Arapça duyurular yapılarak bilim insanlarına çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrılar sonrasında Türkiye hariç 12 farklı ülkeden (Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Fas, Irak, Katar, Kazakistan, Libya, Mısır, Suudi Arabistan Krallığı, Tunus, Umman, Ürdün) sözlü bildiri kongre programına dâhil edilmiştir. Tüm bildiriler kör hakemlik sürecinden geçirildikten sonra sunuma kabul veya reddi gerçekleştirilmiştir. Bu süreç içerisinde bildirilerin önemli bir kısmına hakemlerden düzeltme talebi gelmiştir. Hakemler tarafından talep edilen düzeltmelerin yapılıp yapılmadığı da özenle kontrol edilmiş ve düzeltilerden sonra kabul mektupları düzenlenerek yazarlarına gönderilmiştir.

Başvuru süreci sonucunda 73'ü Türk bilim insanları tarafından ve 77'si farklı ülkelerden katılan bilim insanları tarafından hazırlanmış toplam 150 bildiri sözlü sunuma uygun bulunmuştur. Bu kitapta kongrede sunulan bildirilere ait tam metinler yer almaktadır.

Kongrenin bilim insanları arasındaki iletişimi kuvvetlendirmesini, bilgi alışverişini arttırmasını, ortak çalışma zeminlerini oluşturmasını, milletimize, insanlığa ve bilgiyle amel edenlere faydalı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Hüseyin Akyüz
Düzenleme Kurulu Başkanı

مقدمة

يسرنا أن نقدم لكم هذا الكتاب الذي يضم مجموعة الأبحاث الكاملة التي قُدمت خلال فعاليات **المؤتمر الدولي الثامن عشر للدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية**، الذي عُقد في العاصمة التركية أنقرة خلال الفترة من 8 إلى 11 أكتوبر. كان هذا المؤتمر فرصة مميزة لتبادل الأفكار والمعرفة بين نخبة من الباحثين والأكاديميين المتخصصين في مجالات الدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية، حيث تميز بالتنوع الفكري والتخصصي الذي يعكس تطور هذه المجالات الحيوية.

شهد المؤتمر مشاركات واسعة من باحثين من مختلف الجامعات والمؤسسات العلمية حول العالم، وأسهم في مناقشة العديد من القضايا المحورية التي تتعلق بالتحديات الاجتماعية والقانونية التي تواجه المجتمعات المعاصرة. كما تناولت الأبحاث المقدمة مواضيع تتعلق بالتاريخ وارتباطه بتشكيل البنى الاجتماعية والقانونية في الحاضر، مما أضفى بعدًا تحليليًا معمقًا على المناقشات العلمية.

إن هذا الكتاب يضم بين دفتيه نتاج جهود بحثية متميزة أسهمت في تقديم رؤى نقدية ومعرفية حول قضايا متشابهة ومعقدة، مع السعي إلى تقديم حلول مستدامة للتحديات القانونية والاجتماعية القائمة. ولعل هذا التنوع في الأبحاث يعكس مدى أهمية المؤتمر في تعزيز التفاهم العلمي وتوسيع آفاق الحوار الأكاديمي بين الباحثين في مختلف التخصصات. نتمنى أن يجد القارئ في هذا الكتاب إضافة قيمة إلى المعرفة العلمية، وأن يساهم في تطوير الدراسات الاجتماعية والتاريخية والقانونية بما يعزز التقدم الفكري والاجتماعي للمجتمعات.

أنقرة – 2024/10/12

رئيس المؤتمر

Peygamberimizin (S.A.S.) Aile ve Yakınları İle Olan İletişimi

Doç. Dr. Erdoğan Köycü

Bartın Üniversitesi

Doi: 10.5281/zenodo.14262076

Özet

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.) sadece Allah'ın gönderdiği son peygamberi değil aynı zamanda bir önder, öğretmen, rehber, bir komşu, bir aile reisi ve bir devlet başkanıydı. Onun yakınlarıyla kurduğu ve benimsediği iletişim tarzı ve öğretileri, tarih boyunca Müslüman topluluklar arasında geniş bir etki meydana getirmiştir.

Ailesine karşı çok şefkatli ve merhametli olan, onlarla iyi iletişim kuran Hz. Peygamber (s.a.s.), Ashâb-ı Suffa'da eğitim ve öğretim gören ashâbıyla da nezâket ve letâfet ölçülerini aşmamıştır. Ashâbıyla şakalaşmış olsa bile asla hakîkatten ayrılmamış ve onları tahkîr ve rencide edici bir dil kullanmamıştır.

Allah Teâlâ, Hz. Peygamberin (s.a.s.) irşâd ve tebliğinde muhataplarına karşı rencide edici bir dil kullanmadığını Âl-i İmrân Sûresi, 159. Âyetinde şöyle beyân etmiştir: "Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın, yoksa kaba ve katı yürekli olsaydın mutlaka yanından ayrılıp giderlerdi."

Kendisine hizmet eden Enes b. Mâlik, yaptığı veya yapmadığı bir davranış karşısında O'nun şunu niye yaptın?, şunu niçin yapmadın? Gibi ifadeler kullanmadığını ifade etmiştir.

Peygamberimizin (s.a.s.) hem âile hem yakınları hem de Ashâb-ı Kirâm'la olan iletişimlerinde nasıl bir tavır sergilediğini? ve nasıl bir uslûb kullandığını? ele aldık. Hem ferdin hem de toplumun eğitim ve öğretimde iletişim diline, eğitim ve öğretimde sabır ve metânetine dair bazı örnekler sunduk.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed (s.a.s.), İletişim, Aile, Yakın Akraba, Tebliğ.

Our Prophet's (P.B.U.H.) Communication with His Family and Relatives

Abstract

Our Prophet Muhammad (p.b.u.h.) was not only the last prophet sent by Allah, but also a leader, teacher, guide, neighbour, head of the family and head of state. The way he communicated with his loved ones and his teachings have had a wide impact on Muslim communities throughout history.

The Prophet Muhammad (p.b.u.h.), who was very compassionate and merciful towards his family and who had good communication with them, never exceeded the standards of kindness and elegance with his companions who were educated and trained in the Ashab-i

Suffa. Even when he joked with his companions, he never deviated from the truth and never used a derogatory or offensive language towards them.

Allah Almighty has stated in the 159th verse of the Surah Al-i Imran that the Prophet (p.b.u.h.) did not use offensive language towards his interlocutors in his guidance and conveyance of the message: "By the mercy of Allah, you were gentle with them, otherwise if you had been rude and hard-hearted, they would have surely left you."

Anas b. Malik, who served him, stated that he did not use expressions such as "Why did you do this?" or "Why didn't you do that?" when faced with a behavior he did or did not do.

We will examine what kind of attitude our Prophet (p.b.u.h.) displayed and what kind of style he used in his communication with his family, relatives and The Honorable Companions. We will give some examples of the communication language of both the individual and the society in education and training, and his patience and fortitude in education and training.

Keywords: Prophet Muhammad (p.b.u.h.), Communication, Family, Close Relative, Preaching.

Giriş

1. Peygamberimizin (s.a.s.) Risâleti

Allah Teâlâ, insanoğlunu hidâyete erdirmek maksadı ile her kavme peygamberler göndererek¹ yaşantılarını bizlere örnek olarak takdim etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de bu durum şöyle beyân edilmiştir: "O Allah ki, ümmîlere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları her türlü günah kirlerinden temizleyip arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir peygamber göndermiştir. Oysa onlar, daha önce apaçık bir şaşkınlık ve sapıklık içindeydiler."²

Hız. Peygamber (s.a.s.), beşer ve rasûl olmanın bütün gerek ve yetkilerine sahiptir. Bunu, çok hassas dengeler halinde Yüce Yaratıcı, O'nun fıtratına koymuş ve Hız. Peygamber'i (s.a.s.) şekillendirdiği hayat modeliyle **usve-i hasene** "**en güzel örnek**" olarak takdim etmiştir. İlâhî vahiy, Hız. Peygamber'in (s.a.s.) hem rehberi hem de murâkıbı olmuştur. Hız. Peygamber'in gerek ferdi ve derûnî, gerek ailevî, gerekse içtimâî hayatı, fevkalâde dikkat çekici yön ve özellikleriyle, Kur'ân-ı Kerîm tarafından ifadelendirilmiş, dost-düşman her kafa ve gönül için her zaman tetkike açık tutulmuştur.³

Rasûlullah'a (s.a.s.) tebliğ vazife ve salâhiyetini veren Allah Teâlâ'dır. Bunun delilleri Kur'ân'da mevcuttur: "Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah, seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez."⁴ Bu âyette, Rasûlullah'a (s.a.s.) tebliğ emredilmiştir.

¹ Nahl Sûresi, 16/36.

² Cum'a Sûresi, 61/2.

³ Hız. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı, (ed. İsmail Lütfi Çakan vd.) (İstanbul: İlmî Neşriyat, 1989). 8.

⁴ Mâide Sûresi, 5/67.

Tebliğ edeceği şey de Allah tarafından kendisine indirilen Kur'ân âyetleridir. Bu görevi yapmadığı takdirde elçilik görevini yapmamış olacağı açık bir biçimde ifade edilmiştir. Tebliğ vazifesini icra ederken insanlar tarafından kendisine karşı yapılacak engellemeler karşısında kendisinin Allah tarafından korunacağı da açık olarak bildirilmiştir. Âyetin son cümlesinde geçen: “Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez.”⁵ ifadesi ile kâfirler ne yaparlarsa yapsınlar, engelleme işinde başarısız kalacakları anlatılmıştır. “Ey Peygamber! Biz seni ümmetlere bir şahit, bir müjdeci, izin ve inâyetiyle Allah yoluna da’vet edici, ilim ve hikmetle etrafını aydınlatıcı bir nûr olarak gönderdik. Kendileri için Allah tarafından büyük bir lütuf ve üstünlük olduğunu mü’minlere müjdele! Kâfirlere ve münâfıklara itaat etme. Onların eziyet ve engellemelerine aldırma. Allah’a güven. Sana destek olarak Allah yeter.”⁶

Kur'ân, hidâyet ve i'câz kitabıdır. Gönderilmesinden gaye, insanlığı doğru yola, Allah yoluna yöneltmektir. Bir başka deyişle, insanlara doğru yolu göstermektir. Rasûlullah'ın (s.a.s.), en açık ve bâriz mu'cizesi Kur'ân'dır. Mu'cize olma özelliği ise, O'nun Allah kelâmı olmasındandır. Kur'ân'ın tamamı, Allah tarafından, vahiy olarak Rasûlullah'a indirilmiştir. Kur'ân'da Rasûlullah ile ilgili âyetler de Allah tarafından vahyedilmiştir. Bu itibarla Rasûlullah'ın en mühim görevi tebliğdir. Vazife ve salâhiyet tebliğ işine bağlıdır.⁷

Hz. Peygamber (s.a.s.), Allah'ın izin verdiği hususlarda kullarını Allah yoluna da'vet etmiştir. Âyetteki izin kelimesinin manası, kolaylık demektir. Zira, da'vet ile tebliğ arasında fark vardır. Kâfirleri ve müşrikleri, Allah yoluna da'vet kolay bir iş değildir. Bu itibarla, Allah Teâlâ'nın kolaylık ve imkân vermesi halinde ancak da'vet yapılabilir. Çünkü, da'vet bazan çatışmaya müncer olabilir. Nitekim, Mekke devrinin ilk yıllarında sadece tebliğ yapılırken, son senelerinde ve Medine'de tebliğ artık da'vete dönüşmüş, da'vete karşı çıkanlara da karşılık verilmiştir.⁸

2. Peygamberimizin (s.a.s.) Güzel Örneği ve İletişimde Mehâreti

Allah Teâlâ, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hayatının da bizlere **en güzel örnek** teşkil ettiğini de şöyle belirtmiştir: “İçinizden Allah'ın lütfuna ve âhiret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Rasûlullah'ta güzel bir örneklik vardır.”⁹

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) yaşamı, İslâm toplumunun teşekkülünde ve erdemlerin tezâhüründe önemli bir örnek teşkil eder. Peygamberimizin (s.a.s.) hayatı, İslâm toplumunun ahlâkî ve davranışsal normlarını belirlemede büyük bir rol oynamaktadır. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hayatından ve eğitim faaliyetlerinden bahseden hadîs metinleri, onun toplumu tertip ve tanzîm için çektiği zorlukları ve yaşadığı deneyimleri yansıtır. Bu hadîslerin vurguladığı temalar, toplum içinde var olan ahlâkî bozuklukları düzeltmek, erdemli davranışları teşvik etmek ve insanların manevî gelişimine katkıda bulunmak için nasihatlerdir. Hz. Muhammed'in sözleri ve yaşamı, Müslümanlar için hem pratik rehberlik sağlar hem de ahlâkî bir örnek oluşturur. Onun sözleri ve uygulamaları, İslâm toplumunda etkili bir şekilde hayat

⁵ Mâide Sûresi, 5/67.

⁶ Çakan, İsmail Lütfi, *Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı*, 23; Ahzâb Sûresi, 33/45-48.

⁷ Çakan, İsmail Lütfi, *Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı*, 21.

⁸ Çakan, İsmail Lütfi, *Hz. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı*, 25.

⁹ Ahzâb Sûresi, 33/21.

bulur ve insanların vicdanlarında derin izler bırakır. Onun örnek yaşamını konu edinen hadisler, Müslümanların bireysel ve toplumsal hayatlarında ahlâkî bir rehberlik ve ilhâm kaynağı olarak kabul edilir. Bu yüzden hadis metinleri, Hz. Peygamberin (s.a.s.) uygulamalarını anlamada ve Müslümanların ahlâkî gelişiminde önemli bir rol oynar.¹⁰

Hz. Muhammed (s.a.s.), insânî ilişkilerde büyük bir örneklik sergilerdi. Onun karakteri, nazikliği ve adâleti, İslâm'ın temel ilkelerini yansıttı. O, insanların hatalarını yüzlerine vurmak yerine, nazik bir şekilde düzeltir ve onlara doğru yolu gösterirdi. Konuşmalarında sabırlı ve dikkatli bir şekilde dinlerdi çünkü herkesin sesini duymak ve anlamak önemliydi. Tartışmalardan kaçınır, barışçıl çözümlere odaklanırdı. Kendini ilgilendirmeyen meselelere karışmaz, başkalarının gizliliklerine ve mahremiyetlerine saygı gösterirdi. Adâletsizliği asla kabul etmezdi, ancak hataları anlayışla karşılar affederdi. Ancak, haksızlığa uğrayanları savunur ve korurdu. Adâletin sağlanması için gerekli adımları atmaktan çekinmezdi. Mekke'nin fethedildiği büyük gün, Rasûlullah'ın (s.a.s.) merhamet ve affetme gücünü açıkça gösterdi. Önceden kendisine zarar verenleri, geçmişte yaşananları unutarak ve onları affederek karşıladı. Bu, onun büyük bir merhamet ve adâlet duygusuyla dolu olduğunu bir kez daha gösterdi.¹¹

Aynı zamanda Hz. Muhammed (s.a.s.), insanların birbirlerine sevgi ve şefkat dolu yaklaşımları gerektiğini ifade ederek bu konu hakkında davranışı ile en güzel örnek olmuştur. "Rıftan¹² mahrûm olan hayırdan mahrûm olur."¹³ "Sizden biri, bir başkasını sevdiğinde bu sevgisinden onu haberdar etsin!"¹⁴ buyuran Hz. Peygamber (s.a.s.), bir gün Muâz b. Cebel'in (ö. 18/639) elinden tutarak: "Ey Muaz! Vallâhi ben, seni severim. Kıldığın namazların ardından, 'Allahım, seni zikretmek, sana şükretmek, sana güzelce ibadet etmek üzere bana yardımcı ol,' diye dua etmeyi sakın ihmâl etmeyesin" buyurmuştur.¹⁵

Peygamber ahlâkıyla yaşayan insanların azalması, toplumda büyük bir eksiklik doğuruyor. İnsanlar, Hz. Peygamber'in bilgilerine ve onun ahlâkî örneğine de muhtaçtırlar. Şehirlerde,

¹⁰ Yıldırım, Enbiya, Din-Ahlâk Ekseninde Hz. Muhammed", Ensar Neşriyat, İstanbul, 2021. 236-237.

¹¹ Yücel, İrfan, *Peygamberimizin Hayatı*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018), sy. 237.

¹² Bazı âyetlerde rıfk ile yakın anlamlı kelimelerle insanlara karşı yumuşak davranmanın önemine dikkat çekilmiştir. Tâhâ sûresinde (20/44) yumuşak davranmanın etkili bir eğitim ve irşâd yöntemi olduğuna işaret edilir. Bir âyette (Âl-i İmrân, 3/159) Hz. Peygamber'in etrafındakilere yumuşak davranmasından övgüyle söz edilmekte, bu davranışının ilâhî rahmetin bir eseri olduğu belirtilmekte, kaba ve katı kalpli olmanın eğitim ve sosyal birlik açısından zararlı etkisine dikkat çekilmektedir. İbn Hazm, Rasûl-i Ekrem'in insanları eğitirken onları ümitlendiren, sevindiren ve rahatlatan sözler söylemeye önem verdiğini, bu sayede nasihatlerinde başarılı olduğunu, kolaylaştırıcı olmayı ve zorluk göstermekten sakınmayı emrettiğini hatırlatır.

Mustafa Çağırıcı, "Rıfk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), XXXV/51.

¹³ Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu's-Sahîh*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Birr, 23, Hadis No: 2592.

¹⁴ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as, *es-Sunen*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Edeb, 122.

¹⁵ Ebû Dâvûd, *es-Sunen*, Salât, 361.

mahallelerde, sokaklarda ve evlerde, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ahlâkını yansıtan modellerin eksilmesi, insanların her gün olumsuz örneklerle karşılaşmasına sebep oluyor. Özellikle çocuklar ve gençler, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) **rol model** olarak görmeyi arzu etmektedirler.

Çocuklar ve gençler, kim olduklarını ve kime benzemek istediklerini sorguladıkları bir dönemde, çevrelerinde Hz. Muhammed (s.a.s.) gibi ahlâklı kişiler arıyorlar. Ancak günümüzde, manevî değerleri göz ardı eden olumsuz örneklerle dolu bir ortamda, genç zihinler kriz içinde kalabiliyor. Bu sebeple, Hz. Muhammed'i (s.a.s.) yansıtan modellerin yetiştirilmesi konusunda stratejiler geliştirmek, onu anlamak kadar önemlidir. Dine ve dindarlığa dair kapsamlı bir sunum yapabilmek için Hz. Muhammed'i (s.a.s.) gerçek bir insan olarak yaşamın içinden tanıtmak gerekmektedir.¹⁶

Peygamberimiz (s.a.s.), toplumu temel alan inanç, ibadet ve ahlâk konularında dönemin çağına göre ciddi ve köklü değişimler gerçekleştirmiştir. Bu köklü değişimleri gerçekleştirirken hangi yolu izleyerek hangi adımları atmış, bu uğurda savaşırken nasıl bir üslûb kullanmış muhatabını nasıl etkileyerek davasında başarı elde etmiş bizler için önem arz etmektedir.¹⁷ Peygamberimiz (s.a.s.), yakınları ile iletişim kurarken daima hoşgörülü, ortaya çıkan problem ve sorunlara karşı çözüm odaklı, iletişimi yüksek, sağduyulu sahibi olarak ahlâkî değerlere sıkı sıkıya bağlı ve bu değerlerin öncüsü niteliğindedir.

Hz. Hasan, Hz. Hatice'nin ilk eşinden olan oğlu Hind b. Ebî Hâle'ye (ö. 36/656) dedesinin konuşma üslûbunu sorduğunda şu şekilde cevap vermiştir: "Rasûlullah (s.a.s.) dâimî olarak hüzünlü ve düşünceliydi. Umursamaz ve rahat değildi. Sessiz, sakin biriydi. Gerekecek konuşmazdı. Söze Yüce Allah'ın adıyla başlar ve yine onunla bitirirdi. Az sözle (**Cevâmiu'l-Kelim**) çok şey ifade ederek konuşurdu. Konuşması açık ve netti. Sözlerinde ne fazlalık ne de eksiklik vardı."¹⁸

Peygamberimiz (s.a.s.), olan gönülden bağlılık ve muhabbet biz Müslümanların ortak özelliği olarak bütün Müslümanları hep bir arada toplayarak birlik ve bütünlük içerisinde olmamızda önemli bir role sahiptir. Peygamberimiz (s.a.s.), insanlar arasından seçilmiş bir beşer ve aynı zamanda rasûl olarak ikisi arasındaki dengeyi en güzel şekilde sağlamıştır. Hz. Peygamber, sadece güzellikleri, düzgün ve iyi olanı insanlara anlatan ondan sonra da insanların arasından çekip giden mazbut bir kuramcı değildir. Aksine ne buyurmuşsa onu bizzat kendisi tatbik eder ve yaşayarak rol model olan bir insandır. Biz, Peygamberimizin (s.a.s.) hayatında kadınlara ve çocuklara yumuşaklığın, merhametin en nâdide örneklerini buluruz. "Kardeşini

¹⁶ Martı, Huriye, "Hz.Peygamber'i Ahlâkî Bir Model Olarak Benimsemenin Önündeki Engeller Üzerine", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015, C. 23. S. 1, Sy.10.

¹⁷ Arslan, Abdurrahim, "Hz. Peygamber'in Islah Metodu", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2022, 9/1, 86.

¹⁸ et-Taberânî, Ebû'l-Kâsım. (1983). *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, (neşr: Hamdî Abdulmecîd es-Selefi), Bağdat, XXII/155; el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *el-Câmiu's-Sahîh* (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Ta'bir, 22; Müslim, Mesâcid, 5; et-Tirmizî, Muhammed b. İsmâ, *eş-Şemâilü'n-Nebeviyye* (nşr. Fevâz Ahmed Zemerlî), (Beyrut, 1996). s. 49-52; Algül, Hüseyin, "Hind b. Ebî Hâle", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), XVIII/64.

güler yüzle karşılamak gibi en küçük bir iyilik dahi olsa onu hor görme!"¹⁹ hadîsi bu konuda güzel bir örnektir.

Hac ibadeti, Müslümanlar için manevî bir deneyim ve bir arınma fırsatıdır. Aynı zamanda burada yapılan konuşma (**Vedâ Hutbesi**) Hz.Muhammed'in (s.a.s) öğretilerini bütün insanlığa aktardığı bir ders niteliğindedir.²⁰

İnsanlığın daha kadın haklarından bihaber olduğu coğrafyada **Vedâ Hutbesi'**nde kadınlarla ilgili genel kurallara ve haklara riâyet edilmesi gerektiğinden bahsetmesi ve ümmetinin kadınlara göstermesi gerektiği değerlerden bahsetmesi kadın haklarına ne denli önem verdiğinin bir simgesidir.²¹ Bu nedenle vahiy, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vahyi neşrettiği toplumun, onun peygamberliğini ve da'vetini kabul etmesinde, onun kişisel güvenilirliği, adâleti ve dürüstlüğü çok önemli bir rol oynamıştır. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) yaşamı boyunca sergilediği ahlâkı ve güvenilirliği, insanların ona olan yakın olmasını ve emirlerine ve yasaklarına uymayı temin etmiş, mesajının kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. Yaşadığı toplumda adâletli ve doğru bir lider olarak tanınması, toplumun her kesiminden insanların saygısını kazanmasını sağlamıştır. Dolayısıyla Hz.Peygamber'in (s.a.s.) kişisel özellikleri, İslâm'ın temel prensiplerini ve mesajlarını kabul etmede ve benimsemede kritik bir rol oynamış ve toplumun dinin doğruluğuna olan inancını güçlendirmiştir.

Peygamberimiz (s.a.s.) kişilik ve şahsiyetini kesin olarak anlamak ve gönül bağımızı sağlamlaştırmak, imânî görevlerimizi ona göre düzenlemek her Müslümanın aslî görevidir. Fakat Müslümanların Peygamberimize (s.a.s.) ait gönül bağını ve sevgisini onun yasaklayıcı emir ve öğütleyici tavsiyeleri dinimizin temel ilkeleri içinde kalarak i'tidâli olması²² Allah'ın varlığı ve birliği inancına ters düşen aşırılıklardan uzak durması gereklidir. Peygamberimizin aynı zamanda bir beşer olduğu inancını²³ korumalı ve kendisine kutsallık atfederek hürmette aşırıya kaçmaktan çekinmeliyiz.²⁴

3.Peygamberimizin (s.a.s.) Aile ve Yakın Akrabalarına Kendisine Emrolunanı Tebliğde Sabır Metâneti ve İletişim Metodu

İslâm öncesi dönemi tarihçileri dünyanın fetret döneminde kap karanlık bir câhileye dönemi yaşadığını, kitlelerin büyük çoğunluğunun müstebit bir monarşik yönetimin zulmü altında inlediğini, bireyler ve sınıflar arası ayrımlardan dolayı zulme uğradıklarını, beşeriyetin semâvî

¹⁹ et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *es-Sunen*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Et'ime, 30.

²⁰ Berki, Ali Hikmet ve Keskinoglu, Osman, "Hz. Muhammed ve Hayatı", Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2013. 434.

²¹ Bardakoğlu, Ali, *İslâm Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme*, (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2020), 172.

²² Hz. Peygamberin (s.a.s.) sahâbe-i kirâmı ibâdetinde, infâkta, duada vb. hususlarda i'tidâli olmayı tavsiye ettiği ile ilgili bir müstakil bir çalışma neşredilmiştir. Bkz. Erdoğan Köycü, "Sahâbe-i Kirâmın Model Davranışlarının (İ'tidâl) Oluşumunda Hz. Peygamberin (s.a.s.) Rolü, Sempozyum Bildirileri Kitabı, Kahramanmaraş, 2018, 1/413-421.

²³ Fussilet Sûresi, 54/6.

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), VII, 373, no:19713; Ebû Dâvûd, *es-Sunen*, Nikâb, 40; et-Tirmizî, *es-Sunen*, Radâ', 10.

hidâyetten saptığını ve bunun neticesinde idârî emniyetin ve inanç huzurunun yok olduğunu, vicdanın kalmadığını, cehâletin onu yolundan alıkoyduğunu ve fesâdın yaygınlık kazandığını fikir birliği halinde belirtirler. Bu sebepten hayatın her noktasının ıslâha muhtaç olduğunu hem de bütün kavim ve kitleleri içeren evrensel bir ıslaha muhtaç olduğunu vurgularlar. Bu esnada Allah, bu âlemi câhiliye karanlığından İslâm'ın aydınlığına çıkarmak üzere Hz. Muhammed'i (s.a.s.) risâletle görevlendirmiştir.²⁵

Hz. Peygamber'e (s.a.s.), Hira Nûr mağarasında "Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı alaktan (asılıp tutunan zigottan) yaratmıştır. Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten, (böylece) insana bilmediğini bildiren Rabbin sonsuz kerem sahibidir." (Alak Sûresi, 96/1-5) âyetlerinin nuzûlünden başından geçenleri ilk olarak anlattığı ve tebliğini yaptığı eşi Hz. Hatice olmuştur. Bünyamin Erul, muhatap olduğu vahyin mahiyetini anlayabilmek için Hz. Hatice'nin, bu olay hakkında konuşmak üzere (bazı rivâyetlere göre de Hz. Ebû Bekir'le birlikte²⁶, Varaka'yı (ö. 610) ziyarete gittiği zaman onun gözlerini kaybetmiş bir ihtiyar olduğuna işaret etmiştir.²⁷

²⁵ Muhammed Şedîd, *Rasûlullah'ın Da'vet ve Cihâdı* (terc. Hüseyin Arslan), (İstanbul: Birleşik Yayıncılık, 1995), 17-18.

²⁶ Alî b. Hasen b. Asâkir, *Târîhu Medîneti Dımaşk*, (Amman: Dâru'l-Beşir, ts.) LXIII/7.

²⁷ "Bazı şarkiyatçılar, Varaka'nın Ehl-i Kitâb kültüründen haberdar Hıristiyan bir Arap bilgini ve Mekke'deki Hıristiyanların lideri olduğunu, Hz. Muhammed'e birçok şey öğrettiğini iddia etmiş, dolayısıyla onun tebliğinde Hıristiyanlığın etkisinin bulunduğunu söylemiştir. Ancak ilk vahyin gelişinden hemen sonraki görüşmeleri dışında Hz. Peygamber'in, Varaka ile münasebet kurduğuna dair bilgi yoktur. Bazı kaynaklarda Varaka'nın Hıristiyanlık'ta karar kıldığı, kutsal kitapları öğrendiği ve Ehl-i Kitâb ilmini elde ettiği zikredilmekteyse de (İbn İshak, 95) onun Mekke'de Hıristiyanlık'la ilgili herhangi bir faaliyet yaptığına dair bir rivâyet de mevcut değildir. Erul, Bünyamin, "Varaka b. Nevfel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012), XLII/517.

Hz.Peygamber (s.a.s.), “Yakın akrabamı uyar”²⁸, “Ey Muhammed! Artık emrolunanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme.”²⁹ âyetinin nüzulünden sonra yakın akrabalarını Safâ tepesine çağırarak Kur’ân’da “**en güzel kıssa**” olarak zikredilen Hz. Yûsuf’un (a.s.) kıssası³⁰ gibi emsâl (örnek) anlatımla³¹ muhâtabına vereceği mesajı: “Ey Kureyşliler! Şu dağın ardında size saldırmak üzere olan bir düşman ordusu var desem bana inanır mısınız?” Diyerek dikkatlerini tebliğine çekmiş ve “Evet inanırız. Zira senin, bugüne kadar yalan söylediğini hiç duymadık. Seni doğru sözlü biri olarak biliriz.” Dediler. “Öyleyse Ben, başınıza şiddetli bir azap gelmeden önce sizi uyarıyorum. Ey Abdulmuttalip oğulları! Ey Abdulmenâf Oğulları! Ey Zühre Oğulları!³² Şunu iyi biliniz ki, Allah bana yakın akrabalarımı sizleri uyarmanı emretmiştir. Sizlerle Lâ ilâhe illallah demedikçe ben sizin için dünyada ve ahirette hiçbir fayda sağlayamam. Benimle sizin hâliniz düşmanı görünce ailesini haberdar etmek için koşmaya başlayan ve düşmanın kendisinden önce ailesine yetişip zarar vermesinden korkarak: “Yâ Subhanallah!” diye bağırın bir adamın haline benzer.”³³

²⁸ Şuarâ Sûresi, 26/214. Peygamber’in akrabası olmanın kimseye sorumluluğunu yerine getirmeme gibi bir ayrıcalık kazandırmadığını ifade etmesi bakımından önemlidir. Bu âyet inince Hz. Peygamber, Kureyş kabilesine mensup inanan inanmayan, yakın uzak akrabasını veya temsilcilerini Safâ tepesinde toplayarak yakınlarından birinin peygamber olmasının Allah katında kimseye bir fayda sağlamayacağını, her şahsı ancak kendi imanının ve sâlih amelinin kurtaracağını haber vermiştir (Buhârî, “Tefsîr”, 26). Allah Teâlâ, 213-217. âyetlerde Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şahsında bütün mü’minlere hitap etmekte, dini tebliğ hususunda her mü’minin kendisine en yakın kimselerden başlamasını emretmekte; özellikle din önderlerinin hakkı tebliğ konusunda başarılı olmaları için kendilerine tâbi olan mü’minlere kol kanat germelerini yani onlara karşı alçak gönüllü, şefkatli, merhametli olmalarını ve iyi davranmalarını; kendilerine karşı inanç bağlamında düşmanca bir tavır takındıkları takdirde ise onlara sahip çıkmamalarını istemektedir. İsyân eden akrabalarından uzak durmak, gerek Hz. Peygamber’in (s.a.s.) gerekse diğer din önderlerinin kalplerinde, yakınlarıyla olan münasebetlerinde soğukluk, belki de düşmanlık meydana getirebilir. Bu sebeple Allah önderlerin, karşılaşacakları düşmanca davranışlara aldırış etmemelerini ve Allah’a dayanıp güvenmelerini öğütlemekte, Allah’ın herkesten güçlü olduğuna ve rahmetiyle mü’minleri düşmanlardan koruyacağına işaret etmektedir. Karaman, Hayrettin vd. *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017). IV/177.

²⁹ Hicr Sûresi, 15/94.

³⁰ Yûsuf Sûresi, 12/4-111.

³¹ Rasûlullah’ın (s.a.s.) örnek anlatımlarla emsâl muhâtablarını nasıl eğitip öğrettiğine dair müstakil bir makale neşredilmiştir. Bkz. Erdoğan Köycü, “Hz. Muhammed’in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu” Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Aralık, 2018, Özel Sayı, 4/15-36.

³² Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Kureyş soylarını, Bir formül ve birbirinin aynı

olan bir cümle ile davet buyurmuştur. Çünkü bu, dîni bir akiddir. Bir ahd ü mîsâktır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz (s.a.s.), her kabileyi andıkça: “İbadet ve ubûdiyyet mukâbilinde kendinizi Allah’tan satın alınız.” Buyurmuştur. Binanaleyh bu tekrar, akdin ve ahdin icâbidir, edebî uslûba muğâyir bir itnâb değildir. Tamamıyla muvâfıktır. Zeynuddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif ez-Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh, Tercemesi ve Şerhi*, (terc ve şerh: Kâmil Miras), (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1980). IX/245.

³³ el-Buhârî, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Tefsîr, 292; Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu’s-Sahîh*, İman, 89; et-Tirmizî, *es-Sunen*, Tefsîr, 27; Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sunen*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Vasâyâ, 6.

“O halde sizi kıyâmet ve âhîret gerçeği ile uyarıyorum deyince Ebû Leheb: “Yazıklar olsun sana! Bizi bunun için mi topladın!” diyerek davetine karşı tavır takınması karşısında Tebbet Sûresi nâzil olmuştur.³⁴ “Ebû Leheb’in elleri kurusun! Kurudu zaten. Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı başka şeyler. O, alev alev yanan ateşe atılacak! Dedikodu yapıp söz taşıyan karısı da. Boynunda da ipten bükülmüş bir halat bulunacak.”³⁵

Allah Teâlâ, Hz. Mûsa (a.s.) ve Kardeşi Hârûn’u (a.s.) Firavun’a irşâd ve tebliğle vazifelendirdiğinde: “Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır, yahut korkar.”³⁶ Uyarısını yapmış, ona güzel bir dille hitap etmelerini emretmiştir. Allah Teâlâ, Hz. Peygamberin (s.a.s.) irşâd ve tebliğinde muhataplarına karşı asla rencide edici bir dil kullanmadığını: “Allah’ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın, yoksa kaba ve katı yürekli olsaydın mutlaka yanından ayrılıp giderlerdi.”³⁷ Âyetiyle beyân buyurmuştur.

Peygamberimizin (s.a.s.) eğitim ve öğretimde onur kırıcı, kaba ifadeler kullanmadığını Muâviye b. Hakem, şöyle ifade etmiştir: “Ne Ondan önce ne de ondan sonra daha güzel öğreten birini gördüm. Vallahi Rasûlullah (s.a.s.), beni ne azarladı ne bana vurdu. Ne de hakâret etti. Sadece bu namazda insan kelâmı konuşulmaz. Namaz ancak tesbîh, tekbîr ve Kur’ân okumaktır.” Dedi.³⁸

Hz. Peygamber (s.a.s.), Ashâb-ı Suffa’da eğitim ve öğretim gören ashâbıyla da nezâket ve letâfet ölçülerini aşmamıştır. Ashâbıyla şakalaşmış olsa bile asla hakîkatten ayrılmamış ve onları tahkîr ve rencide edici bir dil kullanmamıştır. Peygamberimiz’e (s.a.s.) 10 yıl hizmet eden Enes b. Mâlik’in (ö. 93/712) ifadeleri de onun ne kadar eğitim ve öğretimde sabır ve metânet sahibi olduğunu ortaya koyar. “Rasûlullah (s.a.s.), insanların en güzel ahlâklısı idi. Bir gün beni bir ihtiyaç için göndermişti. “Vallahi gitmem!” dedim. İçimden geçen ise Rasûlullah’ın (s.a.s.) emrettiği yere gitmekti. Çıktım. Çarşıda oyun oynayan çocukların yanına uğradım. Çok geçmeden ben de onlara kapılarak dalıp gitmiştim. Birden Rasûlullah (s.a.s.), başımı arkadan tuttu. Döndüm. Ona baktım, gülümsüyordu. “Enescik! söylediğim yere gittin mi? Diye sordu. “Evet hemen gidiyorum Yâ Rasûlallah!” dedim. Ben, 10 yıl veya 9 yıl³⁹

Hz. Peygamber (s.a.s.) Kızı Fâtıma ve Eşi Safiyye’ye: “Allah katında ben size bir şey yapamam.” Diyerek uyarmış Allah katında sorumluluklarından kurtulma hususunda bir tavassutta bulanamayacağımı” ifade etmiştir. *el-Buhârî, el-Câmiu’s-Sahîh*, Tefsîr, 292; Vasâyâ, 10; Menâkıb, 35; Muslim, *el-Câmiu’s-Sahîh*, İman, 89; en-Nesâî, *es-Sunen*, Vasâyâ, 6; ed-Dârimî, Abdurrahmân, *es-Sunen*, (Ankara: Çağrı Yayınları, 1992), Rikâk, 20. Hadîs No: 2650.

³⁴ Muslim, *el-Câmiu’s-Sahîh*, İman, 89.

³⁵ Tebbet Sûresi, 111/1-5.

³⁶ Tâhâ Sûresi, 20/44.

³⁷ Âl-i İmrân Sûresi, 3/159.

³⁸ Muslim b. el-Haccâc, *el-Câmiu’s-Sahîh*, Mesâcid, 5.

³⁹ Enes b. Mâlik, Rasûl-i Ekrem (s.a.s.), Medine’ye geldikten birkaç ay sonra hizmet-i seniyye şerefine nâil olduğuna göre dokuz sene birkaç ay hizmet etmiş bulunuyordu. Bu hesapça bu kesirler, bir sene itibar edilmiştir. *ez-Zebîdî, Ahmed b. Ahmed, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecdîd-i Sarîh, Tercemesi ve Şerhi*, XII/137.

kendisine hizmet ettim. Yaptığım bir işten dolayı bana “Neden böyle yaptın?” Yapmadığım bir işten dolayı da “Bunu neden yapmadın?” Demedi.”⁴⁰

Rasûlullah, güler yüzlü, tatlı sözlü idi. Söylerken gülmezdi, üzüntülü görünürdü, fakat çatık kaşlı değildi. Fazla konuşmaz, az ve şumüllü konuşur, tane tane konuşurdu. Açık sözlü ve en güzel sesli idi, güzel konuşmayanlara iltifat etmezdi. Allah Teâlâ'nın kulları arasında ondan daha fasih ve tatlı sözlü kimse görülmedi. Mübarek sözleri, gayet kolay anlaşılır, gönülleri alır, rûhlaricezbederdi. Her ümmete kendi dili ile hitap ederdi. Her ümmete kendi lisânı ile karşılık verirdi. Cennette Muhammed (s.a.s.) gibi konuşulacaktır. Mübarek sesi, kimsenin yetişmediği yere yetişirdi. Câbir b. Semure (ö. 66/685)⁴¹ diyor ki: “Rasûlullah (s.a.s.) az konuşurdu. Lüzumlu olduğu zaman veya bir şey sorulunca söylerdi. Gayet açık ve metotlu konuşur, kolay anlaşılırdı. Konuştuğu zaman ellerini bir araya getirir, sol elinin baş parmağını sağ elinin avucuna vururdu. Sözü bitirmedikçe kimsenin sözünü kesmezdi. İbn Ebî Hâle diyor ki: “Çarşılarda yüksek sesle konuşmazdı. Hayâsını ihlâl edecek sözler söylemezdi. Kimseyi ayıplamazdı⁴²; kimseye de dalkavukluk edip övmezdi. Herkese güven ve ümit verirdi.”⁴³

Sonuç

Hz. Muhammed'in (s.a.s) öğretileri ve iletişim tarzı, bugün hâlâ insanların hayatlarını yönlendiren ve ilhâm veren bir kaynaktır. Onun prensipleri, sadece Müslümanlar tarafından değil, aynı zamanda diğer din ve kültürlerden insanlar tarafından da takdir edilip örnek alınmaktadır.

Peygamberimizin (s.a.s.) ahlâkî vasıflarını örnek almak, bireylerin kendi hayatlarında daha iyi bir insan olmalarına yardımcı olur. Sabır, merhamet, dürüstlük ve cömertlik gibi hasletler, Peygamberimizin (s.a.s.) terbiye ilkelerinden bazılarıdır. Bu temel ahlâkî değerleri hayatlarına entegre edenler, aile ve toplumlarında olumlu tesirler meydana getirebilirler ve daha huzurlu bir dünya için katkıda bulunabilirler.

Peygamberimizin (s.a.s.), kendi ailesi, yakın akrabası ve toplumdaki insanlara da'vet ve hitâbında şiddete varan tavır takınmalara ve alaya almalarına aldırmaksızın daima pozitif bir

⁴⁰ el-Buhârî, Edeb, 39; Muslim, *el-Câmiu's-Sahîh*, Fedâil, 13; et-Tirmizî, *es-Sunen*, el-Birr ve's-Sıla, 69; Ebû Dâvûd, *es-Sunen*, Edeb, 1; ed-Dârimî, *es-Sunen*, Hadîs No: 42;

⁴¹ Hayatı ve Hadis İlmi'ndeki Yeri ile ilgili bir yüksek lisans tezi yazılmıştır.

Koca Yavuz, Meryem Ebru, *Câbir b. Semure'nin Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), (Dan. Abdullah Taha İmamoğlu), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2021.

⁴² Hz. Âişe'nin rivâyet ettiği hadiste şöyle demiştir: “Bir adam Rasûl-i Ekrem'in (s.a.s.) huzuruna girmek için izin istedi. Allah Rasûlü (s.a.s.), onun hakkında “Kabilesinin kötü adamıdır.” Buyurdu. Adam içeri girince de ona güler yüz gösterdi. Bunun üzerine kendisine neden hem öyle söyleyip hem böyle davrandığını sordum. Şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ, işi ve sözü kötü olanı, kötülük yapmaya çalışmanı sevmez.” el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Edeb, 38, 48; Muslim, *Birr*, 22; el-Buhârî, Muhammed b. İsmâil, *el-Edebu'l-Mufred*, (terc. Mehmet Yaşar Kandemir), (İstanbul: Tahlil Yayınları, 2017). II/122. Hadis No: 755

⁴³ Çakan, İsmail Lütfi, *Hiz. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı*, 16.

hâl sergileyip, güler yüzlü olması ve tatlı bir dil kullanması iletişimin en güzel örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hız. Peygamberin (s.a.s.), öncelikle yaş, statü, cinsiyet, ırk, renk farkı gözetmeksizin her bir insana verdiği değer, muhataplarımıza karşı bizlerde de tecellisi hem ferdî hem aile hem de toplum hayatımızda bize yeni ufuklar açacaktır.

Kaynakça

- (2017). *Kur'ân-ı Kerîm*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 7. Baskı, Ankara.
- Ahmed b. Hanbel. (1992). *el-Musned*, Çağrı Yayınları, Ankara.
- Algül, Hüseyin, "Hind b. Ebî Hâle", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998 İstanbul. XVIII/64.
- Arslan, Abdurrahim, "Hz. Peygamber'in Islâh Metodu", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2022, 9/86.
- Bardakoğlu, Ali, (2020). "İslam Işığında Müslümanlığımızla Yüzleşme", Kuramer Yayınları, İstanbul.
- Berki, Ali Himmet ve Keskinoglu, Osman, (2013). *Hız. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (1992). *el-Câmiu's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, Ankara.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, (2017). *el-Edebu'l-Mufred*, (terc. Mehmet Yaşar Kandemir), Tahlil Yayınları, İstanbul.
- Çağırıcı, Mustafa, "Rıfk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008), XXXV/51-52.
- ed-Dârimî, Abdurrahmân, (1992). *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, Ankara.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as. (1992). *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, Ankara.
- Erul, Bünyamin, "Varaka b. Nevfel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, İstanbul. XLII/517.
- (1989). *Hız. Peygamber (s.a.s.) ve Aile Hayatı* (ed. İsmail Lütfi Çakan vd.), İlmî Neşriyat, İstanbul.
- İbn Asâkir, (ts.). Alî b. Hasen, *Târîhu Medîneti Dımaşk*, Dâru'l-Beşîr, Amman.
- Karaman, Hayrettin. vd. (2017). *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara. IV/177-178.
- Koca Yavuz, Meryem Ebru, *Câbir b. Semure'nin Hayatı ve Hadis İlmindeki Yeri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), (Dan. Abdullah Taha İmamoğlu), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2021.
- Köycü, Erdoğan, Sahâbe-i Kirâmın Model Davranışlarının (İ'tidâl) Oluşumunda Hz. Peygamberin (s.a.s.) Rolü, Sempozyum Bildirileri Kitabı, Kahramanmaraş, 2018, I/413-421.

Köycü, Erdoğan, “Hz. Muhammed’in (s.a.s.) Eğitim Metotlarından Emsâl (Örnekler) İle Eğitim Metodu” Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Aralık, 2018, Özel Sayı, 4/15-36.

Martı, Hüriye, “Hz.Peygamber’i Ahlâkî Bir Model Olarak Benimsememenin Önündeki Engeller Üzerine”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, 2015, C. 23. S. 1, Sy.10.

Muhammed Şedîd, (1995). *Rasûlullah’ın Da’vet ve Cihâdî* (terc. Hüseyin Arslan), Birleşik Yayıncılık, İstanbul.

Muslim b. el-Haccâc. (1992). *el-Câmiu’s-Sahîh*, Çağrı Yayınları, Ankara.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb, (1992). *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, Ankara.

et-Taberânî, Ebû’l-Kâsım, (1983). *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, (neşr: Hamdî Abdulmecîd es-Selefi), Bağdat.

et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *eş-Şemâilu’n-Nebeviyye* (nşr. Fevvâz Ahmed Zemerli), (Beyrut, 1996).

et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, (1992). *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, Ankara.

Yıldırım, Enbiya, (2021). *Din-Ahlâk Ekseninde Hz. Muhammed*, Ensar

Neşriyat, İstanbul.

Yücel, İrfan, (2018). *Peygamberimizin Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

ez-Zebîdî, Ahmed b. Ahmed, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh, Tercemesi ve Şerhi*, (terc ve şerh: Kâmil Miras), (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1980).